

1 Pita

Pita beleŋ asaŋ meheňde kayyiŋ

1 ¹Be, nebe aposel Pita, Yesu Kristuyen mere basaŋ al. Ne beleŋ dej alya bereya Pontus naŋa, Galesia naŋa, Kapadosia naŋa, Esia^a naŋayabe Bitinia naŋaya bana goŋ haŋ mar kura Al Kuruŋ beleŋ basiŋa dirtiŋ hitte asaŋ gago kaŋ hime. Dejbe naŋatiŋ wor po yubul teŋ kuŋ albak yara hitiŋ haŋ. ²Dejbe Adoniniŋ Al Kuruŋ beleŋ po nere henayiŋ yeŋ nurde bikkeŋ basiŋa diryiŋ, irde Holi Spirit beleŋ Al Kuruŋ diliŋde al wukkek wor po diryiŋ. Go diryiŋ gobe kame Yesu Kristuyen mere gama irke darim beleŋ po mata buluŋtiŋ halde wukkek diryeŋ goke teŋ gogo basiŋa dirde wukkek diryiŋ.

Niŋgeb Al Kuruŋ beleŋ buniŋeŋ dirde igiŋ igiŋ dirde bitiŋ yisikamke igiŋ heŋ heŋ gobe dej hitte kuruŋ wor po hiwoŋ yeŋ gusuŋaŋ irde hime.

Al Kuruŋya hugiŋeŋ heŋ heŋ mata niŋ doyaŋ heŋ hityen

³⁻⁴Be, Al Kuruŋbe buniŋeŋ wor po dirdeb neŋ gayen yingeŋ diliŋde al gergeŋ diryiŋ. Gwahade geb Yesu Kristu kamtiŋde mat huwaryiŋ go nurdeb neŋ wor kame gwahade titek yeŋ doyaŋ heŋ hityen gobe hubu ma hiyyeŋ. Irde kame Al Kuruŋyen det kuruŋ gote miŋ mar hetek hite. Be, Al Kuruŋyen det kame nende henayiŋ gobe epte ma buluŋ henayiŋ, bida ma henayiŋ, irde hubu ma henayiŋ. Det gobe kame neŋ duneŋ yeŋ Al Kuruŋ beleŋ gasuŋmiŋde yerde doyaŋ yirde hi. Goke Doyaŋ Al Kuruŋniniŋ Yesu Kristuyen Naniŋ Al Kuruŋbe turuŋ wor po irde hitek. ⁵Dejbe yeŋ ge dufaytin sanŋiŋ iramiŋ geb, al buluŋ beleŋ buluŋ dird dird beljeŋ goyen Al Kuruŋ beleŋ tareŋmiŋde pet teŋ hi. Irde dumulgaŋ tiyeŋ yeŋ nurde hi. Dumulgaŋ tiyeŋ yeŋ nurde hiyen gobe nalu funaŋde gab kawan po forok yiyyen.

⁶Niŋgeb goke teŋbe amajeŋ wor po nurde haŋ. Gayenterbe kanduk kurayen kurayen yeneŋ haŋ gega, goke ma nurde amaj heŋ haŋ.

^a **1:1** Esia naŋa gobe gayenter niŋ Esia naŋa kuruŋ goke ma yitiŋ. Gayenterbe Turki ineŋ haŋyen.

Goyenpoga kanduk gobe ulyanje ma hinayin. ⁷Kanduk gobe deñ beleñ Yesu Kristu niñ dufaytiñ tareñ irtiñ goyen fudinde wor po ma dahade goyen kawan heñ heñ niñ forok yeñ hanjen. Be, gol hora fudinde wor po teñ teñ niñbe kakde kumga teñ hanjen. Gega gol fudinde wor po go manaj kamebe hubu hiyyen geb, Al Kuruj diliñde det kuruj moñ. Goyenpoga Yesu niñ dufaytiñ sañjñ ird ird gobe kanduk yeneñ gab tareñ hiyyenbe Al Kuruj diliñde det kuruj wor po, gol fudinde gote folek. Niñgeb dufaytiñ tareñ goyen igiñ wor po ird ird niñbe ultijde kanduk kurayen kurayen gogo forok yeñ hanjen. Irkeb gwahade heñ kuñ kuñ kame Yesu Kristuyen alya bereya megen hañ mar kuruj gayen hitte forok yeñ yeñ natureb turuj dirde deñtiñ turujñ yañ dirde isoka diryeñ. ⁸Deñbe Yesu ma kenamij gega, yeñ ge amarnej wor po nurd uneñ hanjen. Gayenter wor go ma keneñ hañ gega, yeñ ge dufaytiñ sañjñ irdeb goke amarnej wor po nurde hañ. Amarnej nurde hañ gobe kuruj wor po geb, epte ma gwahade kura yeñ tagalnayin. ⁹Gobe dufaytiñ yeñ ge tareñ irtiñ gote muruñgem tetek yeñ nurdeb gogo amaj wor po heñ hañ. Dufaytiñ yeñ ge tareñ irtiñ gote muruñgembe Al Kuruj beleñ dumulgañ tiyyej gogo.

¹⁰Be, Al Kuruj beleñ alya bereya yumulgañ teñ teñ gobe daha mat kura forok yiyyen yeñ mere basañ marmiñ porofet beleñ goke ug po dufay heñ sari kerde hinhan. Mel gobe Al Kuruj beleñ buniñeñ dirde igiñ igiñ dird dird goyen deñ hitte forok yeñ yeñ goke tagalde hinhan. Irkeb wañ waj nende nature gago forok yirin. ¹¹Irde Yesu Kristu kanduk bana heñ gab deñem turujñ yañ hiyyen goyen Yesu Kristuyen Holi Spirit beleñ mel go bana heñ momoj yirde hinhan geb, mata gobe daha naña forok yiyyen irde dala mat forok yiyyen yeñ nañkeneñ hinhan. ¹²Mel gobe mata goyen goke tagalde hinhan gega, mata gobe yeñ hinhanya goyenter forok yeñ yeñ ge moñ, kame kame deñ hitte forok yiyyen yeñ Al Kuruj beleñ yinyin. Niñgeb go mata gobe gayenter Yesu niñ yitiñ mere igiñ goyen tagal tagal mar beleñ Holi Spirit Al Kuruj hitte mat watinj gote sañjide saba dirde hike nurde hanjen go goyen. Al Kurujen miyoñ wor mata kuruj goyen daha mat forok yiyyen goyen kentewoñ yeñ nurde hañ.

Al Kuruj diliñde wukkek hinayin yeñ hoy diryiñ

¹³Niñgeb mata igiñ teñ teñ ge hugineñ dufaytiñ gitik irde ep irde ga hinayin. Irde ultijde po amaj hetek dufay fole irde hinayin. Irde kame Yesu Kristu wayyeñ goyenter buniñeñ dirde igiñ igiñ diryeñ goyen goke po doyañ heñ hinayin. ¹⁴Deñbe Al Kurujen dirjeñ weñ hitiñ hañ geb, meremiñ gama irtek po hañ. Niñgeb bikkej Yesu ma nurd uneñ hinhanya dufay buluñ bitiñ bana forok yeke go po gama irde hinhan mata goyen yubul po tinayin. ¹⁵Irde deñ hoy diryiñ al gobe wukkek wor po geb, mata

tej hinayıq kuruŋ gobe diliŋde mata wukkek po tej hinayıq. ¹⁶Gobe Al Kuruŋyen asanđe, “Nebe wukkek hime geb, deŋ wor wukkek heŋ hinayıq,” yitiŋ hi geb, gago mata wukkek tej hinayıq dineŋ hime.

¹⁷Be, Adoniniŋ Al Kuruŋbe al megen haŋ kuruŋ gare mata dahade titiŋ goyen murungem wor gwahade po yuneŋ hiyen. Al kurabe iŋiŋ yirde, munaj kurabe buluŋ yirde ma tej hiyen. Deŋbe Al Kuruŋ gwahade goyen doloŋ irde mere irde haŋ geb, megen garbe albak yara belŋen po hite yeŋ nurde heŋya Al Kuruŋ palap irde kafura irde heŋ ga hinayıq.

¹⁸Asetiŋ yago megen gar heŋyabe mata miŋ miŋmoŋ tej hinhan. Irde mata gobe basaŋ basaŋ waŋ waŋ deŋ wor goyen po tej hinhan. Goyenbe bana goŋ mat dad siŋa diriyŋ albe Al Kuruŋ yeŋ nurde haŋ geb, gago palap irde kafura irdeya ga hinayıq dineŋ hime. Fudinde, deŋbe heŋ heŋtiŋ miŋ miŋmoŋde mat dumulgaŋ tiyyiŋ al Al Kuruŋbe gol horaya silwa horaya hugiŋen hitek moŋ gote tareŋde ma dumulgaŋ tiyyiŋ.

¹⁹Gwaha titiŋeŋbe Yesu Kristu Al Kuruŋyen sipsip al diriŋ diriŋeŋ uliŋde merem moŋ irde mata buluŋ miŋmoŋ gote darim wok irde kamyiŋ go hende huwarde dumulgaŋ tiyyiŋ. Niŋgeb darimiŋ wok irde kamyiŋ gobe det kuruŋ wor po yeŋ nurde hityen. ²⁰Yesu Kristube naŋkiŋya megeŋya ma forok yekeya bikken Al Kuruŋ beleŋ meteŋ goke basiŋa iryiŋ. Goke teŋbe nalu funaŋ beleŋ heŋ hi gayenter gayen deŋ ge teŋbe Yesu go tej kerke megen gar kateŋ kawan forok yiriŋ. ²¹Niŋgeb Yesu hitte matbe Al Kuruŋ niŋ dufaytiŋ tareŋ irde haŋ. Al Kuruŋbe Yesu kamyiŋde mat isanŋ hiriŋ irde deŋem turŋuŋ yaŋ iryiŋ goyen fudinde yeŋ nurde dufaytiŋ saŋiŋ irde haŋ. Deŋbe gwaha mat Al Kuruŋ niŋ hekken nurdeb kame yeŋ beleŋ iŋiŋ iŋiŋ diryeŋ goke doyaŋ heŋ haŋ.

²²Be, deŋbe Al Kuruŋyen mere fudinde po gama irde dindiken Al Kuruŋ diliŋde wukkek irde haŋyen geb, bitiŋde mat fudinde wor po kadtiŋ ge amajeŋ nurd yuntek haŋ. Niŋgeb bitiŋde mat wor po dindiken uliŋ kadom amajeŋ nurd gunęŋ tej hinayıq. ²³Gobe Al Kuruŋyen mere gwahader hitiŋ hubu ma hiyyen gote tareŋde deŋ goyen yiŋgenče diliŋde sopte kawaŋ heŋ al gergeŋ hitiŋ yara haŋ geb, gago dineŋ hime. Al Kuruŋyen mere gobe biŋge muykeŋ yara, goyenpoga bida heŋ buluŋ hetek moŋ, hugiŋen hitek gore deŋ bana meteŋ tikeb gogo Al Kuruŋ diliŋde al gergeŋ hamıŋ. ²⁴Be, gwahade hamıŋ goke Al Kuruŋyen asanđebe gahade katiŋ hi:

“Megen niŋ mar kuruŋ gabe gunguwi algup nen haŋyen yara.

Irde deŋem turŋuŋ yaŋ gobe det fugala wok yeŋ kateŋ haŋyen go gwahade tej haŋyen.

²⁵Gega Doyaŋ Al Kuruŋyen merebe hugiŋen gwahader hiyen,” yitiŋ hi.

Aisaia 40:6-8

Be, Al Kuruŋyen mere gobe Yesu niŋ yitiŋ mere iŋiŋ nen beleŋ deŋ hitte tagalde hinhet go goyen.

2 ¹Niñgeb dufay buluñ kurayen kurayenya usi mereya gobe tumjanj yubul po tinayinj. Mata iginjbe hende hendem po ma teñ hinayinj, kadtiñ iginj mat hike yeneñbe daniñ neñ gwahade moñ yeñ bearar ma teñ hinayinj. Irde mere buluñ mat kurayen kurayen ma teñ hinayinj. ²Dirij besare niñ beleñ mamu niñ nurde hanjen gwahade goyen po, hugiñej Al Kuruñyen mere nurtek po dirde hiyeñ. Gogab mata gwahade teñbe tareñ heñ Al Kuruñ beleñ dumulgañ titiñ bana goñ po heñbe Yesu gama ird ird matare parguwak yara henayinj. ³Deñbe Doyañ Al Kuruñbe iginj wor po goyen dindikeñ keneñ bebak titiñ hañ geb, mata gwahade teñ hinayinj.

Yesube hugiñej heñ heñ Hora

⁴Be, Yesu Kristube gwahader hitiñ Hora geb, dufaymiñ hoyan hoyan ma irde hugiñej sanij dirde hiyen. Yeñbe al beleñ iginj ma nudr uneñbe pel iramiñ gega, Al Kuruñ beleñ teñbe meteñ iginj wor po unyiñ. Deñ wor yeñ hitte wañbe ⁵yeñ yara hugiñej hitek hora hitinjen hañ. Irkeb Holi Spirityen tareñde Al Kuruñ beleñ gabu dirde yiñgeñ hitek ya irde hi. Irdeb Al Kuruñ doloy ird ird mata doyañ mar wukkek wor po dirkeb Holi Spirityen tareñde dindikeñ Al Kuruñ galak irke amaj hetek det yara heñ galak irkeb Al Kuruñ beleñ amajeñ nurde hi. Gwaha teñ hanjen gobe Yesu Kristu beleñ farañ durde hikeb gwaha teñ hanjen. ⁶Goke teñbe Al Kuruñyen asañde gahade katiñ hi:

“Ga nurnaj.

Ne beleñ Saion^b bana goñ hora kura kereñ.

Hora gobe tola kahalte niñ yara, bikkeñ basiña irde delner iginj wor po irmiriñ.

Niñgeb al kura yeñ ge hekkenj nuryeñbe epte ma memya hetek hinayinj,” yitiñ hi. *Aisaia 28:16; Efesus 2:20*

⁷Niñgeb deñ hora goke dufaytiñ sanij irtiñ marbe hora goyen iginj wor po yeñ keneñ hañ. Goyenpoga yeñ ge dufaymiñ tareñ ma irde hañ marbe iginj yeñ ma keneñ hañ. Goke Al Kuruñyen asañde gahade katiñ hi:

“Ya yird yird mar beleñ iginj moñ yeñ nurde pel iramiñ hora goyen al hoyan beleñ teñ go hende ya tareñ wor po iryiñ,” yitiñ hi. *Tikiñ 118:22*

⁸Irde,

“Hora kura al beleñ kukuhuk yurde yakteñ gasa yiryeñ.

Hora kuruñ kura gore yirke al yakteñ gasa yiryeñ,” yitiñ hi.

Aisaia 8:14-15.

Niñgeb yitiñ gwahade po mel gobe Yesuyen mere ma gama irdeb gogo yakteñ gasa yirde hiyen. Mel go gwaha teñ hanjen gobe Al Kuruñ beleñ gwahade po teñ hinayinj yeñ bikkeñ dufay kiriyin goyen po gama irde hanjen.

^b 2:6 Denjem kurabe Yerusalem taun.

⁹Goyenpoga deňbe Al Kuruj beleň basiňa diriyin. Doyaň Al Kuruňyen mere po gama irde Al Kuruj doloň ird ird mata doyaň mar pris deňem yaň wor po hitij haň. Irde Al Kuruj diliňde wukkek hitij haň. Gobe Al Kuruj beleň mata buluňyen kidoma bana mat hoy dirde dadeb matamij hulsi yara wukkek wor po goyen bana diriyin mata turjuň yaň goke tagalnayiň yeňbe gogo basiňa diriyin. ¹⁰Bikkeňbe deň goyen yende alya bereya ma hinhan. Gega gayenterbe yende alya bereya hitij haň. Bikkeňbe Al Kuruňyen buniyeň dufay bana ma hinhan gega, gayenterbe Al Kuruňyen buniyeň dufay bana haň.

¹¹Be, kadne yago, deňbe megen garbe al miň hoyaq naňa hoyajde mat watıň yara haň. Ningeb gago saňiň po mere dirde hime: mata buluň titek dufay buluňbe mata igit titek dufaytiň goya hugiyeň arde haryen geb, dufay buluň gobe pel po irde hinayiň. ¹²Irde deň haň naňa bana goj Al Kuruj ma nurde uneň haň mar diliňde mata igit po teň hinayiň. Gogab matatiň igit goyen yenerje be kuň kuň kame nalu funaňde Al Kuruj wakeb deň ge teň Al Kuruj deňem turjuň yaň irnayiň. Haňkapyabe matatiň goke keňkela bebak ma tenbe, "Mata buluň teň haň," dineň merem yaň dirde hinayiň gega, kamebe bebak tinayiň.

Yesuyen alyá bereyat mata igit

¹³Be, Doyaň Al Kuruňtin ge teňbe haň bana goj niň doyaň mar yirtiň kuruj gote mere nurde hinayiň. Irde naňa kuruj doyaň irde hiyen al deňem yaň wor po gote mere nurde hinayiň. ¹⁴Irde gote meteň mar deňem yaň gote mere wor nurde gama irde hinayiň. Go mar gobe mata buluň teň haň mar gote murungem buluň yuneň hinayiň, irde mata igit teň hinayiň marbe igit igit yirde hinayiň yeň doyaň almiň beleň hulyaň yiryiň geb, meremiň nurde hinayiň. ¹⁵Al Kuruňyen dufaybe al kura dufaymiň kukuwamijeň mar beleň matatiň igit goyen yenerje beňkela ma nurde mali mere teň hanjen mata goyen bada po henayiň yeň nurde hi geb, gago doyaň martiňde mere nurde hinayiň dineň hime. ¹⁶Deňbe Al Kuruňyen dirjeň weň geb, dufaytiňde dahade kura nurdeb igit ala teň hinayiň. Gega, "Neňbe igit ala titek," yeň nurdeb mata buluň wor igit ala titek yeň ma nurde hinayiň. Gwaha titjeňbe Al Kuruňyen yufukde po heň meremiň po gama irde hanjen mar henayiň. ¹⁷Irde al hoyaq tumjaň palap yirde hinayiň. Kadtiň Yesuyen alyá bereya niň amareň nurd yunen hinayiň. Al Kuruj palap irde kafura irde hinayiň. Irde naňa kuruj gate doyaň al, gabmanyen doyaň al kuruj palap irde hinayiň.

¹⁸Be, deň meteň marbe doyaň martiň yufuk bana heň palap yirde hinayiň. Doyaň martiň kurabe igit igit dirde deň ge nurde hanjen, munaň kurabe buluň buluň dirde hanjen goyenbe tumjaňde palap yirde hinayiň. ¹⁹Fudinde, deň beleň Al Kuruj niň dufay heň mata teň hike goke doyaň martiň beleň buluň buluň dirke kanduk bana hinayiňbe deň

belej tetek kanduk moj gega, kanduk go tej hinayī geb, Al Kuruj belej goke guram dirde tarej diryen. ²⁰Gega mata bulū tej hike goke bulū bulū dirke kanduk bana hinayībe Al Kuruj belej igit̄ gote murungem dunyej? Hubu wor po! Gobe kanduk bana hitek po hinayī. Goyenpoga mata huwak tej hejya kanduk yenej hinayī gega, mukku ma tej goya goya tarej hej hinayībe Al Kuruj belej goke tej guram dirde sañij̄ diryen.

²¹Be, Yesu Kristu wor dej ge tej ulī misī katyī goyen dej wor matamī gama irde igit̄ kanduk bana hinayī yej̄be gogo mata goyen dikala diryī. Niñgeb dej̄ goyen mata igit̄ tej hejya kanduk bana hej̄ hej̄ gobe Al Kuruj belej goke hoy diryī geb, gogo kanduk bana hañjen.

²²Fudinde, yej̄be mata bulū kura ma titī,

irde mohonjde mat usi ma tej hinhin.

Aisaia 53:9

²³Yesu Kristu bulū bulū iramī mar belej nanyā bulū wor po iramī gega, wol ma hirī. Irde bulū bulū irke kanduk kinyī gega, kame wol hej̄ bulū gwaha gwaha direj̄ ma yinyī. Gwaha titjeñbe mata igit̄ya buluñya huwak mat yinej̄ yinej̄ al Al Kuruj hanijde po kandukmīj̄ goyen kiriyī. ²⁴Yej̄be nende mata bulū halde pasi ire yej̄be yinjej̄ uliñde mata bulū goyen yadeb kuruse hende kamyī. Go tiyyī gobe nej̄ gayen mata bulū goyen yubul po tej mata huwak po tej hinayī yej̄be gogo tiyyī. Dej̄be uliñde dagim yañ irtiñde gor matbe sope dirke igit̄ haminyen hañ. ²⁵Fudinde, bikkej̄ dej̄be sipsip kura doyañ al miñmoj̄, gor kura kuñ hite yej̄ ma nurde kuñ hitiñ yara kukuwamnej̄ hinhan. Gega gayenterbe Sipsip Doyañ Altij̄ hitte mulgañ hitiñyen hañ. Dej̄ goyen keñkela doyañ dird dird albe yej̄ gogo po.

Ire uñya igit̄ hej̄ hej̄ mata

3 ¹Be, Yesu Kristu belej mata tiyyī gwahade po, dej̄ bere almetīj̄ minyañbe almetīj̄ yagot yufukde po hinayī. Gogab bere kura uñ goyen Al Kuruyen mere ma nuriñ goreb bere gote mata igit̄ go kenej̄be Al Kuruj hitte wayyej̄. ²Dej̄ bere belej mata wukkek tej palap yirtek mata po tej hinayībe almetīj̄ yagob matatīj̄ go yenerj̄be Al Kuruj hitte wanayī. ³Dej̄ goyen ultij̄ umña siñare niñ tej hinayī gore ma bulakñeñ diryen. Tonantij̄ umña yirde kalyayya kalyuyya damum hende wor po gore umña tej amil manaq̄ damum hende wor po hor yirde hinayī gore epte ma bulakñeñ dirnayī. ⁴Gwahade yarab bulak matatīj̄be bitiñ bana mat forok yiyyen. Gobe bitiñ kamke bekkej̄de mere tej, balmij̄ hej̄ hej̄ mata go goyen. Mata gwahade gobe hubu ma henayī, irde Al Kuruj belej det kurun wor po yej̄ yenej̄ hiyen. ⁵Bikkej̄ bere kura Al Kuruj diliñde wukkek hinhan berebe Al Kuruj belej̄ igit̄ igit̄ yirtek goke doyañ hejya Al Kuruj diliñde mata igit̄ hoyan yenej̄mīj̄ igit̄ muñ goyen tej hinhan. Bere buda gobe uñ yagot yufukde

po hej meremiŋ gama irde hinhan. ⁶Bere gobe Abraham berem Sara mata teŋ hinhan gwahade teŋ hinhan. Sarabe uŋ Abrahamyen mere gama irde uŋ goyen doyaŋ alne ineŋ hinhan. Ningeb deŋ beleŋ mata huwak po teŋ kanduk keneŋ keneŋ niŋ kafura ma hej hinayiŋbe deŋbe Sara wiriŋ yago hej hinayiŋ.

⁷Be, deŋ al bertiŋ yaŋ wor gwahade goyen po, bertiŋ yagoya hej hej belŋeŋ igitŋbe gogo yeŋ nurdeya ga hinayiŋ. Irde bertiŋ yagobe tareŋ wor po moŋ yeŋ nurdeya ga doyaŋ yirde hinayiŋ. Al Kurunybe deŋ alya bertinya tumŋaŋ buniŋeŋ dirde igitŋ igitŋ dirde yenya hugiŋeŋ hej hej goyen damum moŋ dulin duntek haj geb, bertiŋ yago palap yirde hinayiŋ. Moŋgo bertiŋ yagoya igitŋ ma hinayiŋbe Al Kurunya mere teŋ teŋ matatiŋ goyen pet teŋ duneŋ hiyen.

Al hoyaq igitŋ igitŋ yirde hinayiŋ

⁸Be, mere dirhem kuruj gate miŋbe gahade: deŋbe dindikeŋ uliŋ awalikde hinayiŋ, kadom buniŋeŋ gird teŋ hinayiŋ. Irde deŋ haj bana goyen kamay itiŋyat mata teŋ kadom amajeŋ nurd guneŋ teŋ hinayiŋ. Irde kadom igitŋ igitŋ gird teŋbe neŋ harhet harhet mata ma teŋ hinayiŋ. ⁹Irde al kura buluŋ dirke goyen wol hej buluŋ yird yird niŋ ma nurde hinayiŋ. Nanyaŋ dirke wolmiŋeŋ nanyaŋ ma yirde hinayiŋ. Gwaha titŋeŋbe Al Kurunyen tareŋde guram yirde saŋiŋ yirde hinayiŋ. Deŋbe Al Kuruj beleŋ gwaha teŋ hinayiŋ yeŋ hoy diryiŋ geb, gwaha teŋ hinayiŋ. Gogab kame Al Kuruj beleŋ guram dirde tareŋ diryeŋ. ¹⁰Goke teŋbe Al Kurunyen asaŋde gahade katiŋ hi:

“Al kura keperd keperdne igitŋ hewoŋ, irde hej hej nalune wor igitŋ ala po himewoŋ yeŋ nurde hi kenem mere buluŋ ma teŋ hiyen.
Irde usi mere ma teŋ hiyen.

¹¹Yeŋbe mata buluŋ yubul teŋbe mata igitŋ po teŋ hiyen.

Irde biŋ kamke al hoyanya awalikde hej hej belŋeŋ niŋ naŋkenenŋ mata goyen teŋ teŋ niŋ kurut wor po yeŋ hiyen.

¹²Gobe Doyan Al Kuruj beleŋ al huwak po doyaŋ yirde hiyen, irde gusuŋaŋmiŋ palŋa irde wol hej hiyen geb, gago dinenŋ hime. Gega Doyan Al Kurunybe mata buluŋ teŋ haj mar goyen asogo yirde hiyen,” yitiŋ hi. *Tikiŋ 34:12-16*

¹³Be, deŋ beleŋ mata igitŋ teŋ teŋ niŋ kurut yeŋ hinayiŋbe ganuŋ al beleŋ buluŋ diryeŋ? Hubu wor po! ¹⁴Goyenbe deŋ beleŋ mata huwak teŋ hike al kura beleŋ buluŋ dirnayiŋ gobe Al Kuruj beleŋ guram dirde tareŋ dird dird ningeb, gogo forok yihi yeŋ nurde hinayiŋ. Ningeb al beleŋ buluŋ dird dird niŋ kafura ma hej hinayiŋ, irde kandukŋeŋ ma nurde hinayiŋ. ¹⁵Irde bitiŋde mat wor po Yesu Kristube Doyan Al Kuruj yeŋ palap irde hinayiŋ. Irde kame Al Kuruj beleŋ igitŋ diryeŋ goke deŋ beleŋ doyaŋ hej hanjen goyen goke al beleŋ daniŋ gwaha teŋ haj dinenŋ

gusuŋaq dirkeb miŋ momoŋ yird yird niŋ hugiŋeŋ gitik teŋ ga hinayiŋ. Irde wol heŋ momoŋ yirde henyabe bekkeŋde igiŋ mat mere yirde palap dirtek mata mat mere yirde hinayiŋ. ¹⁶ Irde Al Kuruŋ diliŋde bitiŋ wukkek wor po irde hinayiŋ. Gogab Yesu Kristuya heŋ meteŋ igiŋ teŋ hinayiŋ goke buluŋ mat tagal duneŋ hinayiŋ mar beleŋ matatiŋ yeneŋbe mere buluŋ mat dirde hinayiŋ goke memya henayiŋ. ¹⁷ Niŋgeb mata igiŋ teŋ kanduk yeneŋ hinayiŋ gobe Al Kuruŋyen dufay kenem igiŋ. Gega mata buluŋ teŋ gote kanduk bana hinayiŋ gobe igiŋ moŋ. ¹⁸ Gobe Yesu Kristu wor mata buluŋniniŋ ge teŋ wawuŋ uŋkureŋde po kamyiŋ geb gago dineŋ hime. Yen al huwak beleŋ neŋ al huwak moŋ gayen gake teŋ kamyiŋ gobe deŋ goyen Al Kuruŋ hitte duken yenbe gogo kamyiŋ. Yenbe mayke kamyiŋ gega, toneŋbe ma kamyiŋ. ¹⁹ Irdeb al kamtiŋ toneŋ koya bana haŋyen gasuŋde gor kuŋ Al Kuruŋyen mere tagalyiŋ. ²⁰ Al kamtiŋ toneŋ koya bana haŋ gobe bikkeŋ wor po Noa hinhin goyenter hinhin mar gote toneŋ. Mel gobe mata buluŋ yubul teŋ teŋ ge Al Kuruŋ beleŋ ulyaŋde po doyaŋ heŋya piŋeŋ ma nurde hinhin. Noa beleŋ hakwa kuruŋ irde hikeya doyaŋ heŋ hinhin gega, mel gobe meremiŋ gama ma irde hinhin. Niŋgeb hakwa go pasi irkeb megeŋ ga fe ala kuruŋ heke al tumŋaŋ kamamiŋ. Goyenbe fe go hende hakwa bana hinhin albe 8 go muŋ po gab ma kamamiŋ. ²¹ Be, fe ala hiriŋ gobe gayenter fe baptais teŋ haŋyen gote tuŋaŋen. Niŋgeb fe baptais tamiŋde gor matbe dumulgaŋ tiyyiŋyen haŋ. Baptais tamiŋ gobe dulij ultiŋ sope ird ird niŋ ma tamiŋ. Go tamiŋ gobe Al Kuruŋ diliŋde bininiŋde wukkek po hitek yen Al Kuruŋ hitte biŋa tiyamiŋbe gogo. Niŋgeb bitiŋde wukkek po hinayiŋ yenbe gogo Al Kuruŋ beleŋ Yesu Kristu kamyiŋde mat isaŋ hiriŋ. ²² Yesu Kristu gobe kamyiŋde mat huwarde Al Kuruŋyen gasuŋde hurkuriŋ. Irde al deŋem yaŋ wor po heŋ Al Kuruŋ hanıŋ yase beleŋ mat hi. Irkeb Al Kuruŋyen miyoŋya det banare niŋya kawan niŋya saŋiŋ miŋyaŋ kurayen kurayen goyen yende yufukde po haŋ.

Mata buluŋbe yubul po titek

4 ¹Niŋgeb Yesu Kristu beleŋ uliŋ misiŋ kateŋ kanduk kinyiŋ gwahade po, deŋ manaŋ tareŋ po heŋ matamiŋ gama irtek dufay goyen kerde hinayiŋ. Gobe al kura uliŋ misiŋ katyeŋbe mata buluŋ titek dufay ma forok yiyyeŋ geb gago dineŋ hime. ²Niŋgeb gayenter mat megen gar henyabe Al Kuruŋyen dufay po gama irde hinayiŋ. Megen niŋ dufay buluŋ gama ma irde hinayiŋ. ³Deŋbe bikkeŋ Al Kuruŋ ma nurd uneŋ hitiŋ mar beleŋ teŋ haŋyen mata goyen ulyaŋde po teŋ hinhin. Deŋbe mata gahade teŋ hinhin: leplep mata, ultiŋde hapek yaŋ nurtek mata, kukuwa fe nen nen niŋ gabu heŋ heŋ mata, irde bana goŋ fe nene kukuwa heŋ mata buluŋ mali mali teŋ teŋ mata, irde ungura dolon yird yird mata mormok goyen teŋ hinhin. ⁴Gega gayenterbe mel

gore teŋ haŋ mata goyen gama ma irde hike denenjbe hurkuŋkat teŋ kukuwamnej nurde hanjen. Irdeb goke iginj ma nurde ultinjde mere buluŋ kurayen kurayen dirde hanjen. ⁵ Goyenpoga kame mel gobe al diliŋ gergerj hitiŋya kamtiŋya gote matamiŋ iginjya buluŋya yinyej al Al Kuruj diliŋde huwarde gwaha gwaha teŋ hityen yeŋ tagalnaij. ⁶ Goke teŋbe Yesu niŋ yitiŋ mere iginj gobe al kamtiŋ goyen kamdem moŋde momoŋ yirke nuramij. Gogab mata buluŋ bikkenj titiŋ goke teŋ uliŋdebe kamnaij gega, Al Kurujbe hi gwahade goyen po toneŋbe yeŋja hugiŋej hinaij.

Holi Spirityen tareŋ forok yeŋ yeŋ matabe keŋkela teŋ hinaij

⁷Be, det kuruj gayen hubu heŋ heŋ nalube binde heŋ hi. Niŋgeb keŋkela dufay heŋbe ultinjde po amaj hetek dufay goyen fole irde hinaij. Gogab iginj Al Kuruj mere irde hinaij. ⁸ Irde mata teŋ hinaij kuruj gote folek wor pobe kadtiŋ ge amajeŋ nurd nurd mata gogo geb, mata goyen teŋ hinaij. Kadtiŋ ge amajeŋ nurd yunen hinaijbe Al Kuruj beleŋ mata buluŋtij budam goyen iginj halde dunyeŋ. ⁹ Irde al deŋ hitte wanaij mar goke buluŋeŋ ma nurde yunenbe gargar yirde hinaij. ¹⁰ Irde al hoyaj faraj yurd yurd niŋ teŋ Holi Spirityen saŋiŋ kawan forok yeŋ yeŋ mata Al Kuruj beleŋ murungem moŋ dulij duntiŋ goyen keŋkela tanarde meteŋ teŋ hinaij. Irdeb Al Kuruj beleŋ buniŋeŋ dirde iginj iginj dirde Holi Spirityen tareŋ forok yeŋ yeŋ mata kurayen kurayen goyen bitiŋde mat fudinde wor po yanarde keŋkela meteŋ teŋ hinaij. ¹¹ Niŋgeb al kura saba tagal tagal tareŋ titiŋ kenem al gobe Al Kurujyen mere keŋkela po tagalde hiyen. Irde al kura al hoyaj faraj yurd yurd saŋiŋ titiŋ kenem al gobe Al Kuruj beleŋ unyeŋ tareŋ gore po faraj yurde hiyen. Gogab mata teŋ hinaij kuruj gobe Yesu Kristu hitte mat Al Kuruj deŋem turŋuŋ yaŋ hiyyej. Fudinde, yeŋ po ga hugiŋej deŋem turŋuŋ yaŋ hiyyej, irde tareŋmiŋbe gwahader hiyen. Fudinde wor po.

Yesuyen alya bereya heŋbe kanduk bana hinaij

¹² Be, kadne yago, deŋ hitte kanduk kuruj forok yeke ultij misiŋ kateŋ haŋ goyen goke hurkuŋkat ma tinaij. "Kanduk gabe neŋ hitte forok yetek moŋ goyen forok yeŋ haŋ," yeŋ goke kukuwamnej ma nurde hinaij. ¹³ Gwaha titŋeŋbe Yesu Kristu beleŋ kanduk kinyiŋ goyen neŋ wor keneŋ hite yeŋ nurdeb goke amaj heŋ hinaij. Gogab saŋiŋmiŋ turŋuŋ yaŋ wor po goyen kawan forok yiyyej natureb deŋ wor amajeŋ wor po nurnaij. ¹⁴ Yesu Kristu nurd uneŋ haŋ goke teŋ al beleŋ nanyaŋ dirkeb goke amaj heŋ hinaij. Al Kurujyen Holi Spirit tareŋmiŋ turŋuŋ yaŋ wor po gore deŋ kanduk keneŋ haŋ mar hitte hi geb, amaj heŋ hinaij. ¹⁵ Munaj al gasa yirke kamde, kawe teŋ, mata buluŋ hoyaj kura teŋ, irde al hoyajde meteŋ buluŋ yirde gote kanduk yennaijbe iginj

moj geb, kejkela hej ga hinayiŋ. ¹⁶Goyenpoga Yesu Kristu gama irde heŋya kanduk yenej hinayiŋbe goke memya ma hej hinayiŋ. Gwaha titjeŋjebe Yesuyen alya bereya hamiŋ goke teŋ Al Kuruj turuj irde hinayiŋ. ¹⁷Gobe Al Kuruj belej alyen mata gote muruŋgem yunej yunej goyen dirjeŋ wej hitte wa forok irtek nalu hihi geb gago dinej hime. Niŋgeb Al Kuruj belej dirjeŋ wejde mata gwahade gwahade yinej gote muruŋgem yunejbe Al Kuruŋyen mere Yesu niŋ yitiŋ goyen ma gama irde haŋ marthe matamiŋ gote muruŋgembe dahade yunyer? Buluŋ wor po yunyer! ¹⁸Niŋgeb goke teŋbe Al Kuruŋyen asaŋde gahade katiŋ hi:

“Al huwak yinej haŋ mar wor Al Kuruŋyen bearar goyen fole ird irdbe meteŋjer.

Munaj Al Kuruj niŋ ma nurde mata buluŋ teŋ haŋ marbe dahan wor wor tinayiŋ? Buluŋ wor po geb,” yitiŋ. *Mata Igij 11:31*

¹⁹Niŋgeb Al Kuruŋyen dufay gama irde kanduk bana haŋ marbe hej heŋmiŋ kuruj goyen megeŋya naŋkiŋya irde det kuruj gayen yiryiŋ al Al Kuruŋyen haniŋde po yerde mata igiŋ po teŋ hinayiŋ. Al Kuruŋbe biŋa tiyyiŋ goyen po gama irde faraŋ durde hiyen.

Al salanŋejya foŋejyat mata

5 ¹Be, nebe Yesu Kristu uliŋ misiŋ katyiŋ goyen delner kinmiriŋ. Irde kame sopte tareŋmiŋ turujŋ yaŋ goya wayyeŋ natureb ne wor saŋiŋmiŋ turujŋ yaŋ go bana hej. Ne wor deŋ Yesuyen alya bereyat doyaŋ mar parguwak gwahade goyen po geb, Yesuyen alya bereyat doyaŋ mar parguwak gote mata niŋ dinej tihim. ²Be, Yesuyen alya bereya Al Kuruŋyen sipsip deŋ yufuktıŋ bana haŋ goyen kejkela doyaŋ yirde hinayiŋ. Mel goyen doyaŋ marte matare faraŋ yurde hinayiŋ. Gwaha teŋ heŋyabe piŋej hende ma meteŋ teŋ hinayiŋ. Wilaknej nurdeya faraŋ yurde hinayiŋ. Go teŋ hinayiŋ gobe Al kuruj belej gwaha teŋ hiwoŋ yeŋ nurde hi matabe gogo. Irde meteŋ go teŋ heŋyabe hora teŋ teŋ niŋ ma nurdeb duliŋ faraŋ po yurtek yeŋ nurdeya ga meteŋ teŋ hinayiŋ. ³Irde deŋ yufuktıŋ bana haŋ mar goyen megen niŋ doyaŋ mar belej kanduk kuruj al yunej hanjen gwahade ma yirde hinayiŋ. Gwaha yirtiŋjebe Al Kuruŋyen sipsip gore denej gama dirtek mata igiŋ po teŋ hinayiŋ. ⁴Irkeb kame sipsip doyaŋ marte kurujmiŋ Yesu Kristu wanbe meteŋtiŋ gote muruŋgem tareŋmiŋ turujŋ yaŋ wor po goyen dunyeŋ. Muruŋgem gobe go ma hubu hiyyeŋ, gwahader hiyeŋ.

⁵Be, gwahade goyen po deŋ al foŋejbe al parguwak deŋ folek gote mere nurde hinayiŋ. Irde deŋ tumjaŋ nej nurhet nurhet mata ma teŋ kadom palap girde teŋ hinayiŋ. Gokeb Al Kuruŋyen asaŋde gahade katiŋ hi:

“Al Kuruŋbe al kura yingej ge turuj turuj teŋ haŋ mar goyen asogo yirde hiyen.

Gega gwaha ma teñ hañ marbe buniñej yirde igij igij yirde hiyen,”
yitiñ.

Mata Igij 3:34

⁶Ningeb Al Kuruj beleñ tareñmiñde doyañ dirde hikeya neñ nurhet
nurhet ma teñ hinayinj. Mata gwahade ma teñ hinayinjbe kame nalu kura
forok yekeb deñtiñ isañ hiyyenj. ⁷Irde yeñbe keñkela doyañ dirde hi geb,
kanduktij kuruj gobe yen haniñde po yerde hinayinj.

⁸Be, laion beleñ det yiseñ nen nen niñ nañkeneñ kuñ hiyen gwahade
goyen po, asogotij Satan beleñ buluñ dird dird beleñ niñ hugiñej
nañkeneñ hiyen. Niñgeb ultiñde po amaj hetek mata teñ teñ dufay fole
irdeb keñkela heñ hinayinj. ⁹Kadtij hoyaj Yesuyen alya bereya megen
gar hike kwa kuruj goyen wor kanduk deñ yeneñ hanjen gwahade
goyen bana po hañ geb, Yesu niñ dufaytiñ sañij irtiñ go hende sañij
po huwarde Uñgura Satan goyen asogo irde takira teñ hinayinj. ¹⁰Irkeb
deñ goyen buniñej wor po dirde igij igij dirde hiyen al Al Kuruj
yiñgeñ kanduk bana mat dade sope dirde tareñ dirkeb sañij henayinj.
Al Kurujbe Yesu Kristu niñ teñbe tareñmiñ turñuñ yañ gwahader hitiñ
bana goj hinayinj yeñ hoy diryinj. Goyenbe araj ma dade sañij diryeñ.
Deñ goyen kanduk bana muñ kura hike gab gwaha diryeñ. ¹¹Niñgeb
tareñmiñbe hugiñej hugiñej hiwoñ yen nurde hime. Fudinde wor po.

Mere funañ

¹²Be, Sailas beleñ faraj nurke asaj dolfon muñ po gago kayhem. Yeñbe
kolne yara wor po, biñde mat fudinde Al Kuruj niñ meteñ teñ hiyen. Be,
asaj ga kayhem gabe tareñ dire yen gago kayhem. Irde asaj kañ hime
gabe Al Kuruj beleñ fudinde buniñej dirde igij igij dirde hi geb, goyen
bebak dire yeñbe gago kañ hime. Niñgeb mere dirhem gayen hende sañij
po huwarde hinayinj.

¹³Be, Yesuyen alya bereya Babilon^c taunde gar hañ mar beleñ deñ ge
dufay heñ hañ goyen momoñ yirayinj ninkeb gago momoñ dirde hime. Al
Kuruj beleñ deñ basija diryinj gwahade po, mel gayen wor basija yirayinj.
Be, Al Kuruj diliñde urne hitiñ al, Mak wor deñ ge dufay heñ hi geb,
gago momoñ dirde hime.

¹⁴Be, deñ hañ bana goyen dindiken uliñ kadom gargar gird teñ
hinayinj. Go mata gobe Al Kuruj diliñde wukkenj wor po.

Be, deñ Yesu Kristuya hañ marbe tumjañ bitiñ kamke igij po hiwoñ
yen nurde hime. Gogo po.

^c 5:13 Babilon taun gobe Rom taun niñ yitiñ.